

بررسی اثرات اخلاق شهروندی بر مشارکت اجتماعی در زیباسازی مناظر

شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)

سارا بهوندی^۱، اعظم مرادی^۲، مهدی خداداد^{۳*}

۱-دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی سمنان

۲-دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور تهران

۳-کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه گلستان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵

چکیده

ایجاد احجام هنری و طرح های گرافیکی در فضا های شهری نقش بی بدیلی در ارتقای کیفیت محیط زیست شهری داشته که اگر این امر با مشارکت شهروندان همراه باشد، میتواند سطح بالایی از رضایت مندی شهروندان را از زندگی به همراه داشته باشد این در حالی است که در این زمینه بایست اصول و مولفه های اخلاق شهروندی را نیز رعایت کرد تا مردم و مسئولان شهری بتوانند با انجام نقش و فعالیت های خود به صورت همسو و بدون هر گونه تنش مجموعه شهر را به سمت و سوی پایداری سوق دهند. در این پژوهش که به شیوه توصیفی - تحلیلی و باتکیه بر منابع کتابخانه ای و روش های میدانی صورت گرفته است، هدف ارزیابی و تحلیل نقش اخلاق شهروندان بر مشارکت اجتماعی شهروندان در زیباسازی مناظر شهری در شهر ایلام می باشد در این پژوهش جامعه مورد مطالعه ساکنان شهر ایلام می باشند که با استفاده از روش کوکران تعداد ۲۶۷ نفر از شهروندان و ۷۰ نفر از مدیران شهری انتخاب و پرسشنامه به صورت تصادفی ساده بین آنها توزیع شده است. نتایج به دست آمده از آزمون ناپارامتریک *Chi-Square* نشان دهنده ارتباط معنادار در سطح ۹۹ درصد می باشد که مشارکت شهروندان در زیباسازی مناظر شهری در سطح متوسط می باشد. همچنین از آزمون *Mann Whitney* جهت مقایسه دیدگاه شهروندان و مدیران شهری در زمینه میزان تکالیف شهروندان استفاده شده است که نتایج در سطح معناداری در سطح ۹۹ درصد نشان دهنده تفاوت بین دیدگاه شهروندان و مدیران شهری می باشد. همین نتیجه آزمون پیرسون نشان داد که رابطه معنی داری اخلاق شهروندی بر مشارکت اجتماعی شهروندان ایلام در زیباسازی مناظر شهری دارد.

واژگان کلیدی: اخلاق شهروندی، مشارکت اجتماعی، زیباسازی منظر شهری، ایلام.

مقدمه و بیان مسأله

زیبایی یکی از نیازهای اصلی انسانها است که هریک از وجوه مختلف (صوری، معقول و معنوی) آن در ساخت‌های مختلف زندگی جایگاه و مصداق ویژه خود را دارد و هر کسی نیز به نوعی در پی تحصیل و ادراک زیبایی است. شهرها (متشکل از عناصر، اجزاء، فضاها و عملکردها) به عنوان بزرگترین مجموعه‌ها و آثار انسانی بر کره زمین که ظرف فعالیت‌های انسانی هستند، می‌توانند جلوه‌های متنوع زیبایی را به انسان القاء کنند و اصولاً هر چقدر و هرگونه که شهر و محیط زندگی بتواند مراتب زیبایی را به ساکنین خویش القا کند، به همان نسبت می‌تواند به آرامش و سعادت و تعادل اهل خویش مدد رساند و مشکلات جاری زندگی را برای آنان قابل تحمل تر نماید، این نظر که اصولاً فضای شهری، فضایی است که واجد زیبایی باشد (کریر، ۱۳۷۵: ۱۶). یا به عبارتی دیگر هر فضایی در شهر را نمی‌توان فضای شهری دانست، مگر آن که بر اساس قواعد زیبایی‌شناسی شکل گرفته باشد (توسلی، ۱۳۷۲: ۳). تبیین‌گر رابطه شهر و زیبایی هستند. از این منظر، فضای شهری، فضایی است که زیبا باشد و معیارهای زیبایی‌شناسانه در ایجاد آن دخالت داشته باشند (سلسله، ۱۳۸۸: ۵۵). در ایجاد جلوه‌های زیبایی‌شناسانه در شهر، عوامل مختلفی دخالت دارند و عواملی نیز در رشد سریع آن موثر هستند که از جمله این عوامل مشارکت شهروندان می‌باشد. مشارکت شهروندان یکی از پارامترهای اساسی در شهرها و کلانشهرهای پیشرفته است (Jonoski, 1998: 8). و وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف توسعه انسانی و یک ارزش مستقل در توسعه جوامع شهری به حساب می‌آید. در اجرای هر طرح که مردم در مراحل از آن مشارکت فعالانه داشته باشند، غالباً موفقیت حاصل می‌شود و به همین دلیل مشارکت مردم به‌عنوان مهم‌ترین عامل در موفقیت طرح‌ها به‌شمار می‌آید (رجبی، ۱۳۹۰: ۲). زیبایی مناظر شهری مقوله‌ای است که همواره مورد نظر طراحان، معماران و مدیران شهری قرار داشته است. اما آنچه در عمل با آن مواجه هستیم، تفاوت زیاد در بناها و فضاها خلق شده و همچنین زیبا یا نازیبا پنداشتن آنهاست. از همین رو نزدیک به نیم قرن است که مطالعات مختلفی پیرامون ارزیابی زیبایی مناظر شهری انجام می‌شود؛ که البته نتایج متفاوتی را در پی داشته‌اند. در مطالعات مربوط به درک زیبایی‌شناسی، برداشت‌های متنوع و گاه متضاد مطرح شده و این امر به ارائه تعاریف متفاوتی از زیبایی منجر شده است. تأثیر این مسئله را می‌توان در ایجاد سبک‌های متفاوت زیبایی و تأثیر آنها در شکل‌گیری طرح‌های گوناگون شهری مشاهده کرد (امین‌زاده گوهرریزی، ۱۳۹۳: ۷۴). آنچه در این بین قابل تامل می‌باشد بررسی این موضوع است که میزان مشارکت شهروندان در مسائل مرتبط با زیبا سازی شهری بسیار نازل بوده و ما شاهد حداقل مشارکت شهروندان در این زمینه هستیم امری که به نظر می‌رسد مفاهیمی همچون برنامه ریزی از مردم، به مردم و برای مردم را مورد غفلت قرار داده است. این امر سبب شده است تا مردم با نتایج طرح‌هایی که با عنوان زیبا سازی شهری در شهرهای مطرح

می باشند، احساس بیگانگی نمایند. در این پژوهش که با روش توصیفی - تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه ای انجام شده است هدف پرداختن این موضوع است که میزان مشارکت شهروندان در طرح های زیبا سازی شهری در ایلام چه میزان می باشد، مسائل و موانعی که مشارکت مردم را در مباحث زیباسازی شهری محدود میکند کدام است و در نهایت چه ارتباطی میان اخلاق شهروندی و مشارکت مردمی در طرح های زیباسازی شهری وجود دارد.

پیشینه پژوهش:

مطالعات زیادی در رابطه با سیما و منظر و زیباسازی شهری در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. اما پژوهشی که ارتباط بین مشارکت شهروندان و زیباسازی شهری را بررسی کرده باشد کمتر صورت گرفته است که در زیر به ذکر تعدادی از آنها پرداخته می شود: از دهه ۱۹۷۰ اندیشه ایجاد فضاهایی با کیفیت عالی و زیبا در کشورهای اروپایی و سپس در آمریکا ظاهر شد. این اندیشه از طرفی نتیجه ی جنبه ی کاربردی شدیدی بود که پس از جنگ جهانی دوم تسلط پیدا کرده بود و از طرف دیگر ناشی از نیاز شهروندان به محیطی زیبا و خوشایند برای زندگی بود (موره و دیگران، ۱۳۷۳: ۴۷).

الشوکی (۱۳۸۳)، در پژوهشی تحت عنوان "عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره امور شهر در منطقه شش شهر تهران" به این نتیجه دست یافتند که میان متغیرهای سن، احساس فایده مندی و بی قدرتی با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود دارد، ولی میان متغیرهای سواد و جنس با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود ندارد. در این پژوهش محقق صرفا به بیان ارتباط میزان مشارکت با متغیرهای مختلف اشاره داشته است و اصل میزان مشارکت شهروندان مورد بررسی قرار نگرفته است.

میرشکار (۱۳۸۹)، در پژوهشی تحت عنوان "شناسایی عوامل موثر بر افزایش مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری در منطقه ۲۱ شهرداری تهران"، به این نتیجه دست یافتند که هم عوامل فردی (آگاهی شهروندی، رضایت، درآمد و ...) و هم عوامل سازمانی (آموزش شهروندی، برگزاری جشن ها، مساعدت رسانه ها و ...) باعث مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری می شود و در این میان تأثیر عوامل فردی بر مشارکت شهروندی بیش از عوامل سازمانی است. در این پژوهش نیز محقق صرف نظر از بیان میزان مشارکت شهروندان در طرح های زیبا سازی شهری به بیان ارتباط این موضوع با مولفه های مختلف پرداخته شده است.

مرتضوی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان "بررسی موانع موثر در زیباسازی شهری" به بررسی عوامل و موانع موثر بر زیباسازی با هدف افزایش مشارکت شهروندان پرداخته است. نتایج نشان داد که بین مشارکت، رضایت شهروندان و زیباسازی شهری رابطه معناداری وجود دارد و با افزایش مشارکت، عملکرد سازمان بهتر شده و وضعیت زیباسازی بهبود می یابد. در این پژوهش محقق به

بررسی موانع موجود در طرح های زیبا سازی شهری پرداخته است در عین این که میزان مشارکت ، عوامل موجود در میزان مشارکت و ... مورد بررسی قرار نگرفته است.

احمدی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان "بررسی میزان رضایتمندی شهروندان از سازمان زیباسازی و عوامل موثر بر آن برای بهبود منظر شهری در منطقه شش شهر تهران"، به این نتیجه دست یافتند که رضایتمندی شهروندان از سازمان زیباسازی در وضعیت متوسط قرار دارد. طبق نتایج میان متغیرهای شهروندی و تکالیف شهروندی با متغیر رضایت شهروندی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. رابطه میان متغیرهای سواد و سن با متغیر رضایتمندی معنادار نیست ولی تفاوت معناداری میان متغیرهای جنس و شغل با متغیر رضایتمندی وجود دارد. در این پژوهش محقق به بررسی میزان مشارکت شهروندان در طرح های زیباسازی پرداخته است و راهکارها و عوامل موثر بر افزایش مشارکت را ارائه نداده است.

فتحی (۱۳۹۵)، در پژوهشی به تحلیل جامعه شناختی رعایت اخلاق شهروندی در فضای شهری تهران پرداخته و به این نتیجه رسید که میزان رعایت اخلاق شهروندی در بین شهروندان شهر تهران در حد متوسط به بالا می باشد.

نعمت اللهی بناب (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی رابطه اخلاق شهروندی، مشارکت اجتماعی و اعتماد در بین شهروندان تبریز پرداخته و به این نتیجه رسید که رابطه معنی داری بین اخلاق شهروندی، مشارکت اجتماعی و اعتماد در بین شهروندان منطقه سه شهرداری تبریز وجود دارد.

بررسی پژوهش های صورت گرفته در فوق بیانگر این امر است که محققان هر یک به یکی از مسائل ارزیابی میزان مشارکت شهروندان در طرح های زیباسازی شهری ، رابطه میزان مشارکت شهروندان با مولفه های مختلفی همچون عوامل فردی ، سازمانی و ... ، موانع موجود در مشارکت شهروندان در طرح های زیبا سازی شهری ، بررسی مفاهیمی چون اخلاق شهروندی در طرح های زیباسازی و ... ، پرداخته اند. آنچه که در این پژوهش به عنوان نوآوری نسبت به پژوهش های مورد اشاره در قبل مطرح می باشد ، این مطلب است که در این پژوهش سعی بر آن بوده است تا به رعایت اصل اختصار موارد مطرح شده در فوق را در قالب یک پژوهش در شهر ایلام مورد بررسی قرار دهد . به این ترتیب که مواردی از قبیل میزان مشارکت ، موانع موجود در مشارکت ، اخلاق شهروندی در مشارکت ، رابطه مشارکت با مولفه های مختلفی نظیر سن ، جنس ، سواد و تحصیلات و .. مورد بررسی قرار گیرد.

ضرورت و اهمیت تحقیق

پس از انقلاب صنعتی، شهرها به سرعت به صورت بی رویه و بی برنامه گسترش یافتند. از طرف دیگر توجه به بعد کارکردی و سود اقتصادی که با گسترش مدرنیسم رواج یافت، باعث شد

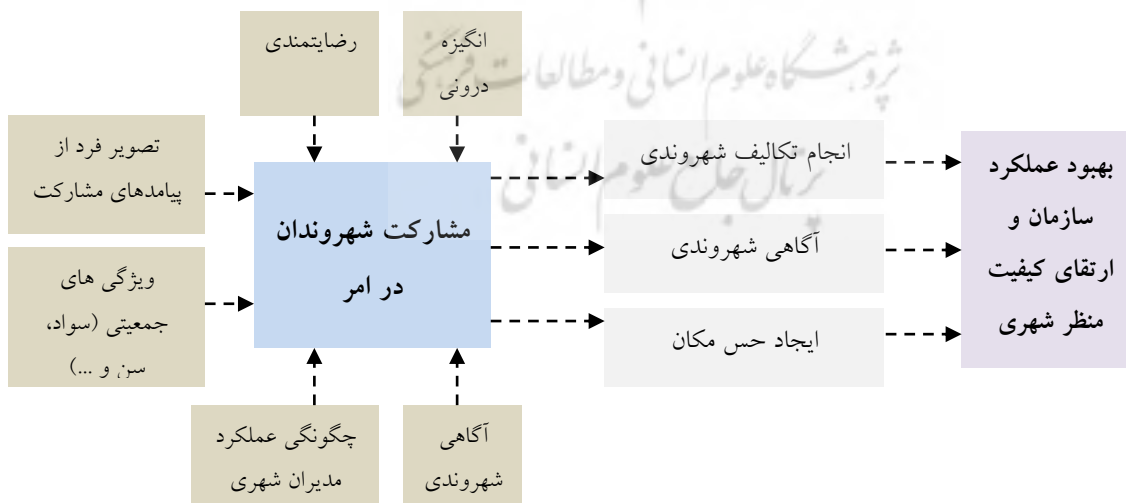
تا زیبایی شهری در حاشیه قرار بگیرد و منظر شهری به مکانی بی روح و کسالت آور تبدیل شود. این موضوع امروزه در شهرهای بزرگ و کلان شهرها به ویژه در جهان سوم مشهود است که کلان شهر تهران نمونه ای از آن است. زیباسازی شهری همواره از دو بعد کارکردی و بصری مورد مطالعه قرار می گیرد که بعد کارکردی با جسم انسان و بعد بصری با روح انسان در ارتباط است (دانش، ۱۳۹۲: ۱).

بنابراین زمانی که منظر شهری زمینه های رضایت شهروندان را فراهم آورد، در واقع توانسته سلامتی جسم و روح انسان را تضمین کند. رضایت مندی شهروندان از منظر شهری بستگی به چگونگی ادراک فرد از فضاهای شهری دارد. بنابراین ما باید در طراحی های شهری نیازها و خواسته های شهروندان را در نظر بگیریم تا فضاهای شهری با نیازهای شهروندان مطابقت کند و رضایت آنها را در پی داشته باشد. این پژوهش میزان رضایت شهروندان را در زمینه های گوناگون بررسی کرده و مؤلفه هایی را که ممکن است بر رضایت مندی تأثیر داشته باشند، تحلیل نموده است. با انجام این پژوهش تا حدودی نیازهای شهروندان مشخص می شود و سازمان زیباسازی می تواند برنامه ریزی ها و طراحی های خود را با توجه به اطلاعات به دست آمده در این پژوهش انجام دهد.

مبانی نظری

پس از انقلاب صنعتی، شهرها به سرعت به صورت بی رویه و بی برنامه گسترش یافتند از طرف دیگر توجه به بُعد کارکردی و سود اقتصادی که با گسترش مدرنیسم رواج یافت، باعث شد تا زیبایی شهری در حاشیه قرار بگیرد و منظر شهری به مکانی بی روح و کسالت آور تبدیل شود (احمدی، ۱۳۹۳: ۲۲). سیمای شهر نه تنها در روح و روان انسان بلکه در ساختار اقتصادی، روابط و مناسبات اجتماعی، وضعیت بهداشت و سلامت جسم و بالاخره کیفیت و بهره مندی از زندگی نیز تأثیر فراوانی دارد (بهزادفر، ۱۳۹۱: ۷۰). دانش زیبایی شناسی در محیط شهری از رویکرد پرداخت به سازمان بصری و شکل شهر به رویکرد سازماندهی کیفیت محیط شهری روی آورده است. باید گفت که؛ زیبایی شناسی شهری فرآیندی است مستمر، در حال رشد و تغییر که با روانشناسی، فلسفه، هنر، فرهنگ، هویت، دانش، بینش، زمان و کارکردهای مختلف ارتباط داشته و ظهور پیدا می کند؛ لذا زیباسازی، فرایند توسعه ویژگی های بصری است که در فضاهای شهری صورت می گیرد (آرایش و پیرایش چهره شهر). جنبش زیبایی شناسی شهری رویکرد پیشرفته ای است که نه تنها بخاطر زیبامودن، بلکه ترجیحاً به معنای ابزار کنترل اجتماعی از طریق راضی نگهداشتن جمعیت شهری و پاسخگویی به نیاز آنها مورد مطالعه قرار می گیرد (بهزادفر، ۱۳۹۱: ۷۹). زیباسازی شهری عبارت است از اقدامات آگاهانه در زمینه اثاثیه شهری، احجام هنری، آب نما، نورپردازی، گرافیک محیطی،

فضاهای شهری مرتبط که باعث تلطیف و ارتقای کیفی محیط شهری می‌گردد (جهانشاهی، ۱۳۹۰). نکته مهم در امر زیباسازی محیط شهری این است که مجموع عوامل کیفی در ظهور فضاهای شهری سبب شکل گیری احساس‌هایی نظیر احساس تعلق خاطر به مکان و دوست داشتن محیط زندگی شده و احساس مسئولیت و دلسوزی نسبت به مکان را به دنبال دارد (دانش، ۱۳۹۲: ۵۶) و همین عامل باعث مشارکت بیشتر شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهری می‌رود در واقع احساس دلسوزی و مسئولیت زمینه مشارکت شهروندان در امور زیباسازی شهری را فراهم می‌آورد و روندی از ارتقای روزافزون کیفیت محیط و زیبایی منظر شهری حاصل می‌شود (پوراحمد، ۱۳۹۳: ۳۰۵). سنجش دقیق مشارکت و تمایلات مشارکتی شهروندان در ادراک امور شهری علاوه بر تعاریف مفهومی آن نیازمند ارائه الگوهای گوناگون است. علوی تبار الگوهای مشارکت شهروندان در امور شهر را بر حسب سه معیار نوع مشارکت، زمینه مشارکت و سازماندهی مشارکت طبقه بندی کرده است. بر حسب نوع مشارکتی که افراد در یک الگو دارند و در واقع بر حسب بخشی از انجام فعالیت که در آن سهم می‌شوند، می‌توان سه الگوی مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت، مشارکت در تأمین مالی هزینه انجام طرح‌ها و مشارکت در تأمین نیروی انسانی لازم برای انجام یک فعالیت خاص را از یکدیگر متمایز ساخت (عبداله‌پور، ۱۳۹۲: ۱۵۲). نتایج مطالعه و بررسی تئوری‌ها و تحقیقات درباره مشارکت نشان داده است که عوامل زیادی در مشارکت شهروندان موثرند و هریک به نوعی در افزایش و کاهش آن سهم دارند در صورتی که این عوامل به صورت مثبت عمل کنند، باعث به وجود آمدن دستاوردهایی می‌شود که در نهایت منجر به بهبود افزایش مشارکت و بهبود عملکرد و پاسخگویی مدیران شهری خواهد شد (شکل ۱).

شکل ۱: مشارکت شهروندان و کیفیت منظر شهری (منبع: پوراحمد، ۱۳۹۳: ۳۰۹)

زیباسازی

زیباشناسی معمولاً با طبیعت، معنا و تحسین هنرهای زیبا مانند نقاشی، مجسمه سازی، موسیقی، تئاتر، رقص و معماری ارتباط دارد. واژه aesthetics (زیباشناسی) از لغات یونانی کلاسیک aisthanesthai به معنای ادراک کردن و aisthteta به معنای موضوعات ادراک شده مشتق شده است (بل، ۱۳۸۲: ۸۸) و زیباسازی عبارت است از اقدامات آگاهانه در زمینه اثاثیه شهری، احجام هنری، آب - نما، نورپردازی، گرافیک محیطی، فضاهای شهری مرتبط که باعث تلطیف و ارتقای کیفی محیط شهری گردد (جهانشاهی، ۱۳۹۰: ۱۶).

اخلاق شهروندی و مشارکت اجتماعی

در جامعه مدنی هر فرد صرف نظر از هویت انسانی خود با هویت شهروندی مشخصی شناخته می‌شود و بخش مهمی از حقوق و تکالیف وی به این هویت ثانوی بر می‌گردد. در مقابل هویت غیر اکتسابی انسانی، هویت شهروندی، هویتی قراردادی و اکتسابی است که در درجه اول با عضویت در یک واحد سیاسی به نام کشور حاصل می‌شود و با خروج از آن نیز زائل خواهد شد. هویت شهروندی مانند هویت انسانی هیچ گونه حیثیتی نمی‌پذیرد و همه افراد را از هر رنگ، مذهب، نژاد و قومی را به طور یکسان در بر می‌گیرد. هویت شهروندی در جریان تعامل آگاهانه میان حکومت (حاکمان) با مردم (شهروندان) تحقق می‌یابد. در جریان این تعامل هریک از طرفین ضمن آگاهی نسبت به حقوق و تکالیفی که بر عهده دارند به آن پایبند نیز هستند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۶). اخلاق شهروندی، اصولی است که سبب رعایت حقوق فردی و اجتماعی و تکلیف نسبت به دیگران، پیروی از قوانین و مقررات اجتماعی، احساس مسئولیت نسبت به هم‌نوعان و ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی در همه صحنه‌های تلاش و فعالیت‌های گوناگون می‌گردد، بلکه نفسانی و صفت پایدار شهروند را تشکیل می‌دهد (رحمانی تیرکلاپی، ۱۳۹۶: ۲۷۳). اخلاق شهروندی به معنای توانایی انتزاع دیگری عام شهروندن و یابیندی به رفتار اخلاقی در مقابل این دیگری ناشناس، عام و انتزاعی است. بر این مبنا، اخلاق شهروندی در بعد نگرشی و رفتاری ناظر به نگرش‌ها و رفتارهای ملازم با رعایت حقوق دیگران است، اگر چه دیگران، دیگرانی ناشناس و انتزاعی هستند، اما پایبندی به اخلاق شهروندی، به ویژه متعهد بودن به رعایت حقوق همین دیگران ناشناس و انتزاعی است. به نظر می‌رسد سه دسته از نگرش‌ها و رفتارها در سطوح مختلف بازنمایی کننده این رعایت حقوق دیگران عام و انتزاعی است. سنجش میزان مشارکت و احساس مسئولیت نسبت به مسائل شهر و محل سکونت نیز به عنوان شاخص‌های دیگر اخلاق شهروندی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است (آروین و قماشلویان، ۱۳۹۷: ۱۷۱-۱۷۲).

مواد و روش تحقیق

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی - تحلیلی و به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی و به لحاظ روش جمع آوری داده‌ها از نوع میدانی می‌باشد. در آغاز، مطالعات سازمان‌یافته‌ای به منظور تهیه ادبیات و مبانی تئوریک به صورت کتابخانه‌ای انجام گرفته است و در مرحله مطالعه میدانی با استفاده از ابزارهای مورد نیاز تحقیق (پرسشنامه محقق‌ساخته) به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پرداخته شده است. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش ساکنان شهر ایلام می‌باشند که با استفاده از روش کوکران تعداد ۲۶۷ نفر از شهروندان و ۷۰ نفر از مدیران شهری انتخاب و پرسشنامه به صورت تصادفی ساده بین آنها توزیع شده است. داده‌های جمع‌آوری شده حاصل از پرسشنامه از طریق نرم افزار *SPSS* و آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته. همچنین روایی پرسشنامه نیز در سطح ۸۰٪ تأیید شده است. در فرمول زیر:

$N =$ جمعیت اصلی تعداد ۲۲۰ هزار نفر

$n = ۳۳۷$ جمعیت نمونه شامل افراد عادی و متخصص

$Q = ۰,۰۵ =$ احتمال نامطلوب

$P = ۰,۰۵ =$ احتمال مطلوب

$T =$ سطح اطمینان

$D =$ بازه اطمینان

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

پایایی ابزار پرسشنامه از طریق آزمون آلفای کوکران مورد بررسی قرار گرفته است که در جدول زیر آمده است:

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	۲۶۷	۱۰۰.۰
	Excluded ^a	۰	.۰
	Total	۲۶۷	۱۰۰.۰
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			
Reliability Statistics			
Cronbach's Alpha		N of Items	
۰.۸۰۱		تعداد سوالاتی پرسشنامه رو بنویس	

منبع، یافته‌های پژوهش: ۱۴۰۰

آزمون t مهم ترین آزمون آماری پارامتریک است که آزمون فرض درباره میانگین های جامعه استفاده می شود. در واقع در آزمون t، فاصله میانگین جامعه با نقطه مورد نظر قابل اندازه گیری است (دلاور، ۱۳۹۲: ۲۶۷).

روش پیرسون: هم بستگی رتبه ای که پیرسون تهیه و تدوین کرده است، شکل خاصی از هم بستگی گشتاوری پیرسون است و زمانی به کار می رود که داده های جمع آوری شده از متغیرهای مورد مطالعه به صورت رتبه ای باشد (دلاور، ۱۳۸۲: ۲۱۱).

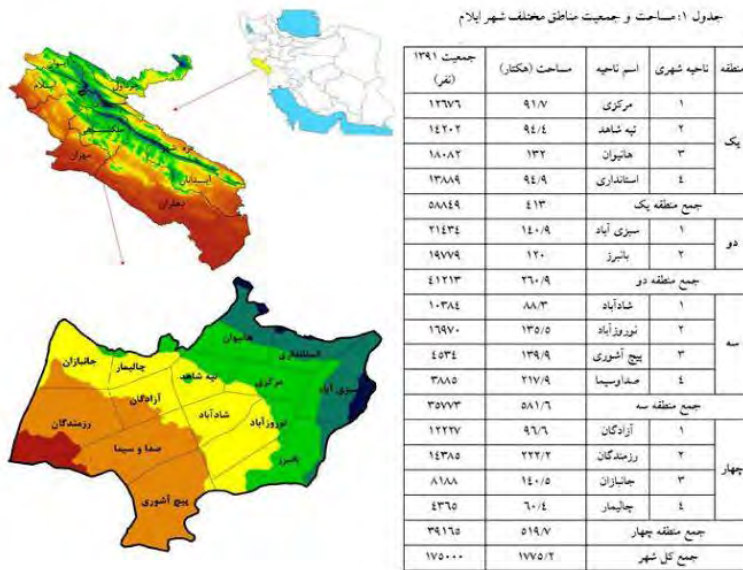
روش کاسکوئر: شکل خاصی از آزمون های نا پارامتریک است که برای داده های اسمی و رتبه ای به کار می رود (دلاور، ۱۳۹۲: ۲۷۲).

آزمون یومان ویتنی یک آزمون ناپارامتری است که به بررسی تفاوت بین دو گروه مستقل در خصوص یک متغیر دارای داده های رتبه ای یا ترتیبی می پردازد. در واقع این آزمون معادل ناپارامتری آزمون t مستقل است. اما با این تفاوت که آزمون t از نوع پارامتری و داده های آن از نوع پیوسته است، در حالیکه آزمون یومان ویتنی از نوع ناپارامتری بوده و با داده های رتبه ای انجام می شود. البته در صورتیکه متغیر مورد مطالعه پیوسته باشد ولی سایر شرایط آزمون های پارامتری برقرار نباشد، می توان این آزمون را مورد استفاده قرار داد. در این حالت داده ها ابتدا به صورت رتبه ای درمی آیند و سپس تفاوت های بین رتبه بندی بررسی می شود. (دلاور، ۱۳۸۲: ۲۲۰).

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر ایلام با مساحت ۱۸۵۰ هکتار بین ۳۳ درجه و ۲۱ دقیقه و ۳۰ ثانیه تا ۳۳ درجه و ۵۱ دقیقه و ۴۸ ثانیه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۴۱ دقیقه و ۰۷ ثانیه تا ۴۶ درجه و ۵۱ دقیقه و ۱۹ ثانیه طول شرقی در شمال غربی استان قرار گرفته و با شهرستان های ایوان، سیروان، چرداول، دره شهر، مهران و کشور عراق همسایه است. شهر ایلام دارای ۲۲۰ هزار نفر جمعیت می باشد. زبان مردم شهر ایلام کردی و و تقریباً جمعیت شهر ایلام دارای مذهب شیعه می باشند.

جدول ۱: مساحت و جمعیت مناطق مختلف شهر ایلام

شکل ۲: موقعیت فضایی محدوده مورد مطالعه (ترسیم: نگارندگان)

یافته‌های تحقیق

اطلاعات مندرج در جدول شماره ۱ نشان دهنده وضعیت نمونه مورد مطالعه در پژوهش حاضر می‌باشد. همانطور که مشاهده می‌شود از ۲۶۷ نفر نمونه، تعداد ۱۳۲ نفر (معادل ۴۹/۴ درصد) مرد و تعداد ۱۳۵ نفر (معادل ۵۰/۶ درصد) زن می‌باشند. اطلاعات مربوط به جنسیت پاسخ‌گویان در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: وضعیت نمونه مورد مطالعه در پژوهش

جنس	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
مرد	۱۳۲	۴۹,۴	۴۹,۴
زن	۱۳۵	۵۰,۶	۱۰۰
جمع	۲۶۷	۱۰۰	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در ادامه از آزمون کای اسکوتر جهت بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی محیط شهری استفاده شده است. اطلاعات مندرج در جدول شماره ۲- نشان دهنده میزان مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهری می‌باشد همانطور که مشاهده می‌شود در رابطه با تمام مؤلفه‌های مربوط به مشارکت شهروندان در امور زیباسازی شهر، رابطه معنادار در سطح ۰/۱٪ حاصل شده است. در واقع میزان مشارکت شهروندان در یک سطح می‌باشد که فراوانی‌های به دست آمده نشان دهنده مشارکت کم و خیلی کم شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهر

می‌باشد. فراوانی‌های موجود در جدول شماره ۳- نشان می‌دهد که بیش از نیمی از شهروندان مشارکت خود را در سطح کم، خیلی کم و متوسط اعلام نموده‌اند و فقط تعداد اندکی از آنها مشارکت زیاد و خیلی زیاد داشته‌اند. (جدول ۲).

جدول ۲: بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی محیط شهری

با استفاده از آزمون ناپارامتریک *Chi-Square*

ردیف	مؤلفه	ضریب معناداری sig	ضریب <i>Chi-Square</i>	درجه آزادی
۱	شرکت در همایش‌های زیباسازی	***۰/۰۰۰	۸۹/۷۸	۴
۲	شرکت در جلسات سازمان زیباسازی مربوط به شهروندان	***۰/۰۰۰	۸۲/۷۳	۴
۳	دادن نظر برای طرح زیباسازی محیط شهر	***۰/۰۰۰	۸۱/۹۶	۴
۴	هدایت سایر شهروندان برای زیباسازی محیط شهر	***۰/۰۰۰	۴۷/۵۶	۴
۵	دنبال کردن برنامه‌های سازمان زیباسازی	***۰/۰۰۰	۸۳/۷۰	۴
۶	موضع‌گیری در برابر کم کاری‌های سازمان زیباسازی	***۰/۰۰۰	۴۴/۶۱	۴
۷	پیگیری نظرات خود در رابطه با زیباسازی شهر	***۰/۰۰۰	۹۸/۴۸	۴

مآخذ: یافته‌های تحقیق ** معناداری ۱٪

جدول ۳: فراوانی پاسخ به میزان مشارکت شهروندان در امور مربوط به شهر

ردیف	مؤلفه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱	شرکت در همایش‌های زیباسازی	۲۸	۷۰	۷۷	۲۵	۷
۲	شرکت در جلسات سازمان زیباسازی مربوط به شهروندان	۲۷	۶۷	۷۷	۲۸	۸
۳	دادن نظر برای طرح زیباسازی محیط شهر	۲۷	۶۹	۷۵	۲۸	۸
۴	هدایت سایر شهروندان برای زیباسازی محیط شهر	۲۵	۴۲	۷۰	۵۵	۱۵
۵	دنبال کردن برنامه‌های سازمان زیباسازی	۲۸	۶۷	۷۷	۲۸	۷
۶	موضع‌گیری در برابر کم کاری‌های سازمان زیباسازی	۲۸	۴۴	۷۰	۵۱	۱۴
۷	پیگیری نظرات خود در رابطه با زیباسازی شهر	۲۸	۶۷	۵۷	۵۰	۵

مآخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌طور که مشاهده می‌شود فقط در رابطه با مؤلفه هدایت سایر شهروندان برای زیباسازی محیط شهری تعداد ۵۵ نفر مشارکت زیاد و موضع‌گیری در برابر کم کاری‌های سازمان زیباسازی تعداد ۵۱ نفر گزینه زیاد را انتخاب نموده‌اند. در ادامه از آزمون مان ویتنی جهت مقایسه میزان مشارکت شهروندان در انجام تکالیف خود در امور مربوط به زیباسازی شهر از دید شهروندان و مدیران شهری استفاده شده است.

در ادامه از آزمون مان ویتنی جهت مقایسه موانع موجود در راه مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهر از دید شهروندان و مدیران شهری استفاده شده است. اطلاعات مندرج در جدول شماره ۵ نشان دهنده موانع موجود در راه مشارکت شهروندان می باشد. همانطور که مشاهده می شود فقط در رابطه با مؤلفه آشنا نبودن و عدم آگاهی شهروندان با موضوعات زیباسازی تفاوت معناداری در سطح ۱٪ حاصل شده است. در رابطه با سایر مؤلفه ها تفاوت معناداری بین دیدگاه شهروندان و مدیران شهری در رابطه با موانع موجود در راه مشارکت شهروندان در زیباسازی شهر حاصل نشده است. در رابطه با مؤلفه آشنا نبودن و عدم آگاهی شهروندان با موضوعات زیباسازی میانگین به دست آمده نشان می دهد که این عامل از دید شهروندان با میانگین ۳/۰۵ تأثیر بسیار زیادی بر کاهش مشارکت شهروندان داشته است.

جدول ۵: بررسی موانع مربوط به مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهر از دید شهروندان

و مدیران شهری با استفاده از آزمون *Mann - Whitney*

متغیر	ذینفعان	میانگین رتبه	ضرایب مان ویتنی	ضریب معناداری sig
آشنا نبودن و عدم آگاهی شهروندان با موضوعات زیباسازی	شهروندان	۳/۰۵	۴/۵۱	۰,۰۰۰ **
	مدیران	۲/۳۷		
عدم آموزش کافی از سوی سازمان زیباسازی شهری	شهروندان	۲/۶۸	۶/۶۵	۰,۲۹۱ NS
	مدیران	۲/۸۲		
عدم توانایی اقتصادی شهروندان	شهروندان	۲/۶۴	۷/۱۷	۰,۹۰۳ NS
	مدیران	۲/۶۷		
مشکلات مربوط به جامعه	شهروندان	۲/۷۶	۶/۹۱	۰,۵۵۶ NS
	مدیران	۲/۸۵		
مشکلات فردی و شخصی شهروندان	شهروندان	۲/۹۲	۶/۲۳	۰,۰۷۲ NS
	مدیران	۲/۶۴		

مأخذ: یافته های تحقیق، ** معناداری ۱٪ عدم معناداری NS

در نهایت میزان مشارکت شهروندان به طور کلی با استفاده از آزمون کای اسکور بررسی شده است. اطلاعات مندرج در جدول شماره ۶ نشان دهنده تفاوت معنادار در سطح ۱٪ می باشد. در واقع مشارکت شهروندان از دید خود آنها در سطح بالایی قرار دارد.

جدول ۶: بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی محیط شهری

با استفاده از آزمون ناپارامتریک *Chi-Square*

ردیف	مؤلفه	ضریب معناداری <i>sig</i>	ضریب <i>Chi-Square</i>	درجه آزادی
۱	مشارکت شهروندان در امور مربوط به زیباسازی	***۰/۰۰۰	۷۲/۰۱	۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ** معناداری ۱٪

پس از جمع بندی یافته‌های تحلیلی پژوهش مشخص گردید که در برخی از جنبه‌های امور زیباسازی شهری، مشارکت شهروندان در سطح بالا و در برخی دیگر در سطح پایینی قرار دارد. همچنین مهم‌ترین مانع در راه مشارکت شهروندان در امور زیبایی شهری، آشنا نبودن و عدم آگاهی شهروندان با امور زیباسازی شهری می‌باشد.

جدول ۷: آزمون ۲ پیرسون برای تعیین همبستگی بین اخلاق شهروندی و مشارکت اجتماعی

اخلاق شهروندی		مشارکت اجتماعی	
ضریب همبستگی ۲ پیرسون	۰/۶۳۳	ضریب همبستگی ۲ پیرسون	۰/۶۳۳
سطح معناداری ۲ طرفه (<i>sig</i>)	۰/۰۰۰	سطح معناداری ۲ طرفه (<i>sig</i>)	۰/۰۰۰
تعداد	۸۵	تعداد	۸۵
ضریب همبستگی ۲ پیرسون	۰/۶۳۳	ضریب همبستگی ۲ پیرسون	۰/۶۳۳
سطح معناداری ۲ طرفه (<i>sig</i>)	۰/۰۰۰	سطح معناداری ۲ طرفه (<i>sig</i>)	۰/۰۰۰
تعداد	۸۵	تعداد	۸۵

چنانچه در جدول شماره ۷، ملاحظه می‌گردد سطح معنی‌داری آزمون ۲ پیرسون ۰/۰۰۰ بوده و این سطح از حداقل سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کوچکتر بوده و نیز با توجه به ضریب همبستگی ۲ پیرسون محاسبه شده که ۰/۶۳۳ می‌باشد و این مقدار از مقدار بحرانی ۲ پیرسون با درجه آزادی ۸۴ که ۰/۲۱۷ است، بزرگتر می‌باشد، لذا رابطه معنی‌داری اخلاق شهروندی بر مشارکت اجتماعی شهروندان ایلام در زیباسازی مناظر شهری دارد. در ادامه برای آزمون تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

جدول ۸: تحلیل واریانس تأثیر اخلاق شهروندی بر مشارکت اجتماعی شهروندان

R		ضریب تشخیص (R^2)	ضریب تشخیص تعدیل شده ΔR		خطای استاندارد		
۰/۶۳۳		۰/۴۰۱	۰/۳۹۴		۸/۳۴۲۳۵		
منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مربعات	F	سطح اطمینان	سطح معنی داری	
رگرسیون	۱	۳۸۶۶/۴۳۸	۳۸۶۶/۴۳۸	۵۵/۵۵۶	۰/۹۵	۰/۰۰۰	
باقیمانده	۸۳	۵۷۷۶/۳۷۳	۶۹/۵۹۵		نتیجه آزمون:	تأیید فرضیه H_1	
کل	۸۴	۹۶۴۲/۸۱۰	-----				

چنانچه در جدول شماره ۸، ملاحظه می گردد که سطح معنی داری آزمون مربوطه برابر ۰/۰۰۰ می- باشد، می توان چنین ادعا نمود که آزمون فوق با خطای ۰/۰۵ یا سطح اطمینان ۰/۹۵ معنی دار می باشد. پس فرض H_1 تأیید و فرض H_0 رد می گردد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط متغیر x به تغییرات کل، ۰/۴۰۱ می باشد. می توان بیان نمود که ۴۰/۱ درصد تغییرات مشارکت شهروندان، توسط تغییرات در اخلاق آنان تبیین می گردد.

جدول ۹: ضرایب مربوط به تأثیر اخلاق شهروندی بر مشارکت اجتماعی شهروندان

عنوان متغیر	β شیب خط	t محاسبه شده	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
عرض از مبدا	۱۶/۰۱۴	۴/۱۵۷	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه H_1
اخلاق شهروندی	۰/۳۸۷	۷/۴۵۴	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه H_1

بنابراین رابطه ریاضی اخلاق شهروندی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی شهروندان به صورت زیر خواهد بود:

$$Y = 16.014 + 0.387 X_1$$

می توان بیان نمود که یک واحد افزایش در اخلاق شهروندی باعث ۰/۳۸۷ واحد افزایش در مشارکت اجتماعی شهروندان می شود. پس می توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی دار می باشد.

نتیجه گیری

زیباسازی شهری عبارت است از؛ اقدامات آگاهانه در زمینه اثاثیه شهری، احجام هنری، آب نما، نورپردازی، گرافیک محیطی، فضاهای شهری مرتبط که باعث تلطیف و ارتقای کیفی محیط شهری می گردد در ایجاد جلوه های زیبایی شناسانه در شهر، عوامل مختلفی دخالت دارند و عواملی نیز در رشد سریع آن موثر هستند که از جمله این عوامل مشارکت شهروندان می باشد. مشارکت شهروندان یکی از پارامترهای اساسی در شهرها و کلانشهرهای پیشرفته است مشارکت شهروندان در زیباسازی محیط های شهری، باعث خلق آثار زیبا در سطح شهر شده و رضایت بیشتر آنان را در پی خواهد داشت عوامل زیادی در مشارکت شهروندان موثرند و هر یک به نوعی در افزایش و کاهش آن سهم دارند در صورتی که این عوامل به صورت مثبت عمل کنند، باعث به وجود آمدن دستاوردهایی می شود که در نهایت منجر به بهبود افزایش مشارکت و بهبود عملکرد و پاسخگویی مدیران شهری خواهد شد. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی و تحلیل نقش اخلاق شهروندان بر مشارکت اجتماعی در زیباسازی مناظر شهری ایلام می باشد که بدین منظور از روش توصیفی - تحلیلی و پیمایش میدانی استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش ساکنان شهر ایلام می باشند که با استفاده از روش کوکران تعداد ۲۶۷ نفر از شهروندان و ۷۰ نفر از مدیران شهری انتخاب و پرسشنامه به صورت تصادفی ساده بین آنها توزیع شده است. نتایج حاصل از آزمون کای اسکوئر نشان می دهد رابطه معنادار در سطح ۱٪ حاصل شده است. در واقع میزان مشارکت شهروندان در یک سطح می باشد که فراوانی های به دست آمده نشان دهنده مشارکت کم و خیلی کم شهروندان در امور مربوط به زیباسازی شهر می باشد. همچنین از آزمون مان ویتنی جهت مقایسه میزان مشارکت شهروندان در انجام تکالیف خود در امور مربوط به زیباسازی شهر از دید شهروندان و مدیران شهری استفاده شده است که نتایج به دست آمده نشان می دهد که اختلاف زیادی بین دیدگاه شهروندان و مدیران شهری وجود دارد.

منابع و مأخذ:

- احمدی، محمد، پوراحمد، احمد، حاتمی نژاد، حسین (۱۳۹۳)، بررسی میزان رضایتمندی شهروندان از سازمان زیباسازی و عوامل موثر بر آن برای بهبود منظر شهری، منطقه ۶ کلانشهر تهران، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال چهارم، شماره دوازدهم.
- آروین، بهاره و قماشلویان، مسلم (۱۳۹۷)، بررسی راهبردهای ارتقاء اخلاق شهروندی در شهر تهران، فصلنامه راهبرد فرهنگی - اجتماعی، سال ۷، شماره ۲۹، زمستان، ص ۱۷۱-۱۷۲.
- بل، سایمون. ۱۳۳۲. منظر: الگو، ادراک و فرایند. ترجمه بهناز امی زاده. چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- بهزادفر، مصطفی، ایلکا، شاهین، ایلکا، شهاب (۱۳۹۱)، رویکردی تحلیلی بر تبارشناسی زیبایی شناسی شهری در تعامل با ساختار مدیریتی شهر؛ بررسی و پیمایش جهانی با ارائه راهکارهای راهبردی و اجرایی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۰.
- پوراحمد، احمد، حاتمی نژاد، حسین، احمدی، محمد (۱۳۹۳)، سنجش میزان مشارکت شهروندان در زیباسازی شهری، پژوهش های جغرافیای برنامه ریزی شهری، دوره ۲، شماره ۳.
- جهانشاهی، محمد، زیباسازی خلاقیت در شهرسازی، قابل دسترسی از طریق سایت <http://articlepersian.persianblog.ir>
- دانش، جابر، زیباسازی شهری، ضرورت توسعه همگون شهر، قابل دسترسی از طریق سایت: <http://www.memarnet.com/node/409>
- دلاور، علی (۱۳۹۹) روش تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، چاپ بهارم، نشر ویرایش
- رجبی، آرزیتا (۱۳۹۰)، شیوه های مشارکت شهروندی در فرایندهای توسعه شهری، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، شماره ۱۸.

- رحمانی تیرکلایی، حسین (۱۳۹۶)، تبیین نقش اخلاق شهروندی در توسعه پایدار کلان‌شهر تهران، فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۹، شماره ۳۶، پاییز، ص ۲۷۳.
- سلسله، علی، سلسله، محسن (۱۳۸۸)، بررسی تأثیر عامل هویت ایرانی اسلامی بر زیبایی شهر، نشریه آرمانشهر، شماره ۲، تابستان.
- الشوکی، سید یحیی (۱۳۸۳)، بررسی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی، مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره امور شهر، مطالعه موردی، منطقه ۶ شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- عبدالله پور، جمال، مختارپور، حسن، مختارپور، رجبعلی (۱۳۹۲)، مشارکت‌پذیری شهروندان تهرانی در حوزه وظایف شهرداری منطقه ۴ شهرداری تهران، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۳۱، تابستان.
- فتحی، سروش (۱۳۹۵)، تحلیل جامعه‌شناختی رعایت اخلاق شهروندی در فضای شهری (مورد مطالعه: شهروندان شهر تهران)، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، دوره ۶، شماره ۱۸، صص ۱۴۴-۱۱۵.
- کریر، راب (۱۳۷۵)، فضای شهری، ترجمه خسرو هاشمی نژاد، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- مرتضوی، سید حمزه، موانع موثر بر زیباسازی شهری، قابل دسترسی از طریق سایت: <http://mohammadshatian.blogfa.com>
- موره، ژان پیر و دیگران، فضاهای شهری: طراحی، اجرا، مدیریت. ترجمه حسین رضایی، میرمعزالدین مجایی و محسن رسولی، چاپ اول، انتشارات مونیاتور، ۱۳۷۳.
- میرشکار، علی (۱۳۸۹)، شناسایی عوامل موثر در راستای افزایش مشارکت شهروندان در حفظ محیط زیست شهری تهران، مطالعه موردی منطقه ۲۱ تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، رشته مدیریت.
- نعمت‌اللهی بناب، سیمین دخت (۱۴۰۰)، رابطه اخلاق شهروندی، مشارکت اجتماعی و اعتماد در بین شهروندان تبریز، مجله مطالعات جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد تبریز.

- وکیل‌ها، سمیرا؛ موسوی، سید یعقوب و ترکمان، فرح (۱۳۹۷)، تأثیر ارزش‌های فرهنگی بر تعهد به اخلاق شهروندی در خانواده‌های ساکن در شهر تهران، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران، سال ۱۵، شماره ۵۶، ص ۴۶.

- *Janoski, T. Citizenship and civil society, Cambridge University press. Cambridge. 1998.*

